

นิพนธ์ต้นฉบับ

อิทธิพลตำแหน่งของแหล่งควบคุมต่อภาวะวิตกกังวลช่วงโควิด-19 โดยมีความยืดหยุ่นทนทานและลักษณะนิสัยวิตกกังวลเป็นตัวแปรส่งผ่าน

เพ็ญประภา ปริญญาพล^{1*}, ดวงมณี จงรักษ์²

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตร วท.บ.จิตวิทยาคลินิก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² ศาสตราจารย์ หลักสูตร วท.บ. จิตวิทยาคลินิก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, e-mail: penprapa.p@psu.ac.th

วันที่รับบทความ: 2 พฤศจิกายน 2567 | วันที่แก้ไขบทความ: 2 ธันวาคม 2567 | วันที่รับบทความ: 31 ธันวาคม 2567

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอิทธิพลตำแหน่งของแหล่งควบคุมต่อภาวะวิตกกังวลในช่วงโควิด-19 โดยมีความยืดหยุ่นทนทานและลักษณะนิสัยวิตกกังวลเป็นตัวแปรส่งผ่าน

วัสดุและวิธีการ กลุ่มตัวอย่าง 260 คน เป็นบุคคลที่มีอายุ 18-25 ปี โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ 1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล 2) แบบสอบถามตำแหน่งของแหล่งควบคุม 3) แบบสอบถามภาวะวิตกกังวล 4) แบบสอบถามลักษณะนิสัยวิตกกังวล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล

ผลการศึกษา พบว่า ความยืดหยุ่นทนทานและลักษณะนิสัยวิตกกังวลเป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างตำแหน่งของแหล่งควบคุมกับภาวะวิตกกังวล

สรุป ตำแหน่งของแหล่งควบคุมและภาวะวิตกกังวลในช่วงโควิด-19 ของบุคคลมีความสัมพันธ์กับความยืดหยุ่นทนทานและลักษณะนิสัยวิตกกังวลส่วนบุคคล ตัวแปรเหล่านี้เป็นปัจจัยภายในสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาเชิงบวกเพื่อต้านทานกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดในชีวิต

คำสำคัญ: ตำแหน่งของแหล่งควบคุม, ความยืดหยุ่นทนทาน, ภาวะวิตกกังวล, ลักษณะนิสัยวิตกกังวล

Original Article

Effects of Locus of Control on State Anxiety during COVID-19 Time: Mediating Roles of Resilience and Trait Anxiety

Penprapa Prinyapol^{1*}, Doungmani Chongruksa²

¹ Assistant Professor, Clinical Psychology Program, Faculty of Education, Prince of Songkla University

² Professor, Clinical Psychology Program, Faculty of Education, Prince of Songkla University

* Corresponding author, e-mail: penprapa.p@psu.ac.th

Received: 2 November 2024 | Revised: 2 December 2024 | Accepted: 31 December 2024

Abstract

Objectives: To study the effects of locus of control on state anxiety during COVID-19 time by mediating roles of resilience and trait anxiety.

Materials and methods: The sample size of 260 participants consists of individuals aged 18 -25, using an online questionnaire developed, which includes: 1) demographic characteristics questionnaire 2) locus of control questionnaire 3) state anxiety questionnaire 4) trait anxiety questionnaire. The statistics used for data analysis include frequency, percentage, mean, standard deviation, and path analysis.

Results: Resilience and traits anxiety are mediator variables between locus of control and state anxiety.

Conclusion: The locus of control and state anxiety during COVID-19 are related to resilience and traits anxiety. These are important internal factors that should be positively developed to buffer the unexpected life situations.

Keywords: Locus of control, Resilience, State anxiety, Trait anxiety

บทนำ

ก่อนหน้าการเกิดโรคระบาดโคโรนาไวรัส 2019 (coronavirus disease 2019: COVID-19) ประวัติศาสตร์มนุษย์ได้เผชิญกับโรคระบาดอื่น ๆ มาแล้ว เช่น ไข้หวัดสเปน (Spanish flu) ในปีคริสต์ศักราช 1918 โรคที่ยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เช่น AIDS, SARS, Ebola, ไข้หวัดหมู (swine flu) ซึ่งโรคดังกล่าวไม่ได้สร้างผลกระทบหรือใช้เวลายืดเยื้อต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วโลกเหมือนกับโรคระบาดโควิด-19

โรคระบาดโควิด-19 ทำให้ผู้คนต้องเว้นระยะห่างทางสังคม (social distancing) ห่างจากครอบครัวและผู้คนอื่น ๆ สถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 จึงสร้างความสูญเสียในหลายด้านอย่างเป็นลูกโซ่ ไม่ต่างจากช่วงเวลาที่มนุษย์ถูกคุกคามในเรื่องอื่น ๆ (Wiederhold, 2020) เช่น ภัยสงคราม การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ (climate change) เหตุการณ์ก่อการร้าย (terrorism) ความอดอยากแฉับแค้น (global famines) ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ (economic dislocations)

งานวิจัยด้านจิตใจที่ผ่านมา พบว่าภายหลังการเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น พายุเฮอริเคน น้ำท่วม การเผชิญโรคระบาดอื่น ๆ ผู้คนจะแสดงปฏิกิริยาทางจิตใจที่ไม่พึงประสงค์ออกมา เช่น ความวิตกกังวล (anxiety) ความเครียดฉับพลัน (acute stress) พฤติกรรมเสพติด (addictive behaviors) อาการเครียดภายหลังประสบกับเหตุการณ์ที่สร้างบาดแผลในจิตใจ (posttraumatic stress symptoms: PTSD) มีการฆ่าตัวตายที่เพิ่มขึ้น ลักษณะการกล่าวโทษตัวเอง (self-blame) อาการซึมเศร้า (major depression) (Norris, 2005) อาการดังกล่าวมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นได้ภายใต้สถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ที่ยังไม่สามารถผลิตวัคซีนป้องกัน จากผลการสำรวจของ Chinese psychology society เดือนกุมภาพันธ์ 2563 พบว่าประชาชนร้อยละ 42.6 มีลักษณะบ่งชี้ของอาการวิตกกังวล เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่พบความวิตกกังวลของประชาชนในช่วงแรกของการเกิดโรคระบาดโควิด-19 โดยการสำรวจของ Mental Health America ทางออนไลน์พบการเพิ่มขึ้นของความวิตกกังวลอย่างมีนัยสำคัญร้อยละ 19 (Wiederhold, 2020)

สถานการณ์ที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อสุขภาพของบุคคล สำหรับสภาวะความวิตกกังวล แต่ละบุคคลจะมีระดับของความวิตกกังวลที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ประการสำคัญหนึ่งคือ คุณลักษณะภายในตัวบุคคล ได้แก่ บุคลิกภาพพื้นฐานหรือลักษณะนิสัยวิตกกังวลสูง การมีความคิดและรู้สึกที่ไวต่อความกังวล การมีบุคลิกภาพที่รับผิดชอบต่อสิ่งกระตุ้นเร้าได้ง่าย การมีความเชื่อว่าสิ่งภายนอกเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์ชีวิตของตน สิ่งนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บุคคลเกิดความประหลาดใจ อ่อนไหว และวิตกกังวลกับสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ได้มากกว่า (Hovenkamp-Hermelink et al., 2019; Song & Li, 2019) รวมถึงคุณภาพชีวิตในช่วงเวลาของการเจ็บป่วย เช่น การรักษามะเร็งเต้านม มะเร็งรังไข่ การดูแลสุขภาพ บุคคลที่มีลักษณะเชื่อสิ่งภายนอกตน จะมีคุณภาพชีวิตลดลงขณะป่วย มีความวิตกกังวลและความซึมเศร้าสูง มีความหวังในชีวิตน้อยลง มีความบกพร่องของการทำงานของสมองส่วนหน้าในส่วนของความจำเพื่อใช้งาน (working memory) (Sharif, 2017; Brown et al., 2015; Hoshino & Tanno, 2016) ตรงกันข้ามหากบุคคลมีคุณลักษณะหรือแสดงบุคลิกภาพภายในด้านความเชื่อในสมรรถนะแห่งตน (self-efficacy) การรับรู้ถึงการควบคุมภายในตน มีความยืดหยุ่น ทนทาน (resilience) จะสามารถปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นชิน มีความพึงพอใจในชีวิต มีความอดทนต่อความตึงเครียดและความวิตกกังวล การฟื้นฟูสภาพร่างกายจากการปวดเรื้อรังดีขึ้น อีกทั้งตำแหน่งของแหล่งควบคุมภายใน (internal locus of control) ของมารดาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกต่อการปรับตัวได้ดีของบุตรวัยรุ่น (Rogowska et al., 2020; Onyedire et al., 2017; Keedy et al., 2014; Peihler et al., 2018)

สถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 นอกจากส่งผลกระทบต่อพื้นฐานอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ ทำให้สูญเสียความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยทั้งทางจิตใจและการเงิน รู้สึกไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ บันทอนหรือหมดกำลังใจกับอนาคต แต่อย่างไรก็ตาม ธรรมชาติของมนุษย์จะมีกลไกภายในตนเองที่พยายามทำชีวิตให้อยู่รอดและไม่ทำลายตัวเองลงอย่างง่าย ๆ เรียกว่าพลัง resilience โดยงานวิจัยนี้จะใช้คำว่า ความยืดหยุ่น

ทนทาน มีการศึกษาหลายเรื่อง que แสดงให้เห็นถึงความสามารถของความยืดหยุ่นทนทานและความอดทนของบุคคล ได้ทำหน้าที่เป็นกันชนปัจจัยทางลบในชีวิต เช่น ช่วยยับยั้งการเพิ่มความวิตกกังวลเมื่อตกอยู่ในสัมพันธภาพความวิตกกังวลจากการถูกกลั่นแกล้ง (bullying-anxiety relationship) (Reknes et al., 2018) เป็นปัจจัยบรรเทาในการฟื้นฟูจิตใจภายหลังการถูกร้ายทางเพศ เยียวยาสภาวะอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับการกินผิดปกติ เป็นปัจจัยป้องกันในสถานการณ์ที่คลุมเครือของผู้ถูกร้ายทางเพศ (Ferguson & Brausch, 2020) ป้องกันการตกเป็นเหยื่อหรือถูกกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต (Raul et al., 2018) ป้องกันการรบกวนการนอนหลับของสตรีสูงวัย (Blanc et al., 2020) เป็นปัจจัยส่งผ่านของการปรับตัวในอาชีพกับการมีปัญหาสุขภาพจิต (Xu et al., 2020)

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาจำนวนมากที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นทนทานกับตำแหน่งของแหล่งควบคุมภายใน เช่น Brooks (1994) ได้เสนอว่าความสำคัญของการควบคุมส่วนบุคคล (personal control) และการสร้างพลังอำนาจในตนเอง (empowerment) เป็นสิ่งพื้นฐานของการมีความภาคภูมิใจในตนเอง (self-esteem) แรงจูงใจ และความยืดหยุ่นทนทาน ซึ่งตัวแปรเหล่านี้ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในวงการแพทย์และนักวิจัยทางสุขภาพจิต ตรงกับ Banyard (1999) ที่ศึกษาพบการเชื่อมโยงของการควบคุมส่วนบุคคลกับการแก้ไขปัญหาเพื่อปรับปรุงการทำงานโดยรวม สำหรับ Kobasa (1979) พบความสัมพันธ์ของความยืดหยุ่นทนทานกับตำแหน่งของแหล่งควบคุม จากสิ่งที่เรียกว่าความทรหด (hardiness) กล่าวคือบุคคลที่มีความทรหดอดทนสูงจะมีลักษณะพื้นฐานความเชื่อมั่นในการควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตด้วยตนเอง ส่วน Hartling (2008) ได้เน้นย้ำการพบที่ว่าตำแหน่งของแหล่งควบคุมภายใน คือคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคลที่สัมพันธ์กับความยืดหยุ่นทนทาน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวข้างต้น ได้แสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา แต่ยังไม่พบว่ามิจงานวิจัยที่ศึกษาตำแหน่งของแหล่งควบคุมว่ามีผลอย่างไรต่อสภาวะวิตกกังวลในปัจจุบันที่

อยู่ภายใต้สถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 อีกทั้งคุณลักษณะภายในบุคคลเชิงบวกและเชิงลบ ได้แก่ความยืดหยุ่นทนทานและลักษณะนิสัยวิตกกังวลจะมีความเชื่อมโยงกับกับสภาวะวิตกกังวลในสถานการณ์ปัจจุบันอย่างไร ผลลัพธ์จากการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมดจะนำไปสู่ความเข้าใจในตัวบุคคลเพื่อจัดการส่งเสริมพัฒนาหรือจัดฝึกอบรมคุณลักษณะหรือบุคลิกภาพเชิงบวก เพื่อเป็นกันชนเมื่อเกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันในชีวิตและลดผลเสียทางสุขภาพจิต เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล ความซึมเศร้า

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาอิทธิพลตำแหน่งของแหล่งควบคุมต่อสภาวะวิตกกังวลในช่วงโควิด-19 โดยมีความยืดหยุ่นทนทานและลักษณะนิสัยวิตกกังวลเป็นตัวแปรส่งผ่าน

สมมติฐานการวิจัย

1. ตำแหน่งของแหล่งควบคุมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับสภาวะวิตกกังวล
2. ตำแหน่งของแหล่งควบคุมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับลักษณะนิสัยวิตกกังวล
3. ลักษณะนิสัยวิตกกังวลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสภาวะวิตกกังวล
4. ลักษณะนิสัยวิตกกังวลเป็นตัวแปรส่งผ่านของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งของแหล่งควบคุมและสภาวะวิตกกังวล
5. ตำแหน่งของแหล่งควบคุมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยืดหยุ่นทนทาน
6. ความยืดหยุ่นทนทานมีความสัมพันธ์เชิงลบกับสภาวะวิตกกังวล
7. ความยืดหยุ่นทนทานเป็นตัวแปรส่งผ่านของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งของแหล่งควบคุมและสภาวะวิตกกังวล

วัสดุและวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม เพื่อศึกษาอิทธิพลตำแหน่งของแหล่งควบคุมต่อภาวะวิตกกังวลในช่วงโควิด-19 โดยมีความยืดหยุ่นทนทานและลักษณะนิสัยวิตกกังวลเป็นตัวแปรส่งผ่าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษานี้ ได้แก่ บุคคลทั่วไป อายุ 18-25 ปี ที่สามารถอ่านหนังสือออก เขียนได้ ผู้วิจัยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป G*power version 3.1.9.2 (Faul et al., 2009) โดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ขนาดอิทธิพลปานกลาง (effect size) ที่ .25 (Faul et al., 2009) กำหนดระดับนัยสำคัญ (Alpha level) ที่ .05 และกำหนดระดับอำนาจทางสถิติ (power level) ที่ระดับมาตรฐาน .90 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 227 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 เพื่อกรณีกลุ่มตัวอย่างตอบแบบประเมินไม่ครบหรือไม่ตั้งใจตอบหรือจงใจตอบคำถามทุกข้อเหมือนกันจะถูกตัดออก รวมถึงการสูญหายหรือมีค่าสุดโต่งของข้อมูลที่ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์และประมวลผลการศึกษาได้ อีกทั้งเป็นการเก็บทางออนไลน์ซึ่งผู้ตอบสะดวกต่อการเข้าถึงแบบประเมินได้ง่าย จึงคำนึงถึงปัจจัยการแทรกซ้อนอื่น ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างการให้ข้อมูล จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 260 คน และมีการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างทางออนไลน์ด้วยวิธีการเลือกตามสะดวก (convenient sampling) ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลพฤษภาคมถึงกันยายน พ.ศ. 2564

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน ที่พักอาศัย
2. แบบสอบถามตำแหน่งของแหล่งควบคุมจำนวน 26 ข้อ ประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 ไม่จริง จนถึง 5 จริงมาก โดยผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบวัดตำแหน่งของแหล่งควบคุม Rotter's internal-external (I-E) locus of control scale ของ Rotter (1966) เมื่อนำ

แบบสอบถามหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคในกลุ่มตัวอย่างใกล้เคียงได้เท่ากับ .88

3. แบบสอบถามความยืดหยุ่นทนทาน จำนวน 25 ข้อ ประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ 0 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง 4 เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยผู้วิจัยพัฒนามาจากความยืดหยุ่นทนทานตามแนวคิดของ Connor and Davidson (2003) เมื่อนำแบบสอบถามหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคในกลุ่มตัวอย่างใกล้เคียงได้เท่ากับ .85

4. แบบสอบถามภาวะวิตกกังวล จำนวน 20 ข้อ ประมาณค่า 4 ระดับ ตั้งแต่ 1 ไม่เลย จนถึง 4 เกือบตลอดเวลา ผู้วิจัยพัฒนาจาก state-trait anxiety inventory STAI (Spielberger & Sydeman, 1994) จากแนวคิดของ Spielberger and Sydeman (1994) ในส่วนของ s-anxiety scale form Y เมื่อนำแบบสอบถามหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคในกลุ่มตัวอย่างใกล้เคียงได้เท่ากับ .63

5. แบบสอบถามลักษณะนิสัยวิตกกังวล จำนวน 20 ข้อ ประมาณค่า 4 ระดับ ตั้งแต่ 1 ไม่เลย จนถึง 4 เกือบตลอดเวลา ผู้วิจัยพัฒนาจาก state-trait anxiety inventory STAI (Spielberger & Sydeman, 1994) จากแนวคิดของ Spielberger and Sydeman (1994) ในส่วนของ t-anxiety scale form Y เมื่อนำแบบสอบถามหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคในกลุ่มตัวอย่างใกล้เคียงได้เท่ากับ .64

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามออนไลน์ Google form จากนั้นผู้วิจัยติดต่อประสานกับบุคคลที่รู้จัก เพื่อให้มีการส่งต่อแบบสอบถาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยชี้แจงเขียนขอความยินยอมแก่กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา และขอความร่วมมือในการกรอกแบบฟอร์มครั้งนี้ อีกทั้งอธิบายถึงรายละเอียดของแบบฟอร์มให้มีความชัดเจนตลอดจนรายละเอียดอื่น ๆ เพื่อประโยชน์สูงสุดของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยเพศ อายุ รายได้ต่อเดือน ที่พักอาศัย

2. วิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (path analysis) ของตัวแปรตำแหน่งของแหล่งควบคุม ภาวะวิตกกังวล ความยืดหยุ่นทนทานและลักษณะนิสัยวิตกกังวล ตามสมมติฐาน

ผลการศึกษา

ข้อมูลส่วนบุคคลผู้เข้าร่วมการวิจัย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 74.6 กลุ่มตัวอย่างมีอายุ 20 ปีมากที่สุด ร้อยละ 50.8 ส่วนมากมีรายได้ 3,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 16.5 พักอาศัยในจังหวัดปัตตานีมากที่สุด ร้อยละ 66.5 ดังแสดงตามตาราง 1

ตาราง 1

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (N = 260)

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
หญิง	194	74.6
ชาย	66	25.4
2. อายุ		
18	12	4.6
19	62	23.8
20	132	50.8
21	47	18.1
22	3	1.2
25	4	1.5
3. รายได้ต่อเดือน (บาท)		
ไม่ระบุ	165	63.5
2,000	12	4.6
2,100	3	1.2
3,000	43	16.5
3,500	7	2.7
4,000	12	4.6
5,000	18	6.9
4. ที่พักอาศัยจังหวัด		
ไม่ระบุ	31	12
นครศรีธรรมราช	8	3.1
สตูล	11	4.2
สงขลา	18	6.9
ปัตตานี	173	66.5
ยะลา	8	3.1
นราธิวาส	11	4.2

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ตำแหน่งของแหล่งควบคุม มีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับภาวะวิตกกังวล ($r = -.22, p < .01$) และมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับลักษณะนิสัยวิตกกังวล ($r = -.16,$

$p < .05$) และความยืดหยุ่นทนทาน ($r = -.12, p < .05$) ดังแสดงตาราง 2

ตาราง 2

ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตำแหน่งของแหล่งควบคุมบุคลิกภาพ ภาวะวิตกกังวล ลักษณะนิสัยวิตกกังวล และความยืดหยุ่นทนทาน (N = 260)

ตัวแปร	Mean	SD	1	2	3	4
ตำแหน่งของแหล่งควบคุม (1)	96.13	13.90	1			
ภาวะวิตกกังวล (2)	52.84	5.17	-.22**	1		
ลักษณะนิสัยวิตกกังวล (3)	29.78	8.05	-.16*	.22**	1	
ความยืดหยุ่นทนทาน (4)	69.63	8.84	-.12*	.14*	-.10	1

* $p < .05$, ** $p < .01$

การวิเคราะห์อิทธิพลรวมของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งของแหล่งควบคุม (ตัวแปรอิสระ) กับภาวะวิตกกังวล (ตัวแปรตาม) พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = -.08$, $se = .02$, $p < .001$) ($R^2 = .05$, $F(1, 258) = 12.88$, $p < .001$) ดังนั้น ผลการวิเคราะห์สนับสนุนสมมติฐานที่ 1

ตำแหน่งของแหล่งควบคุมสามารถทำนายลักษณะนิสัยวิตกกังวลได้อย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = -.09$, $se = .04$, $p < .01$) ($R^2 = .02$, $F(1, 258) = 6.52$, $p < .01$) หมายความว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งของแหล่งควบคุม (ตัวแปรอิสระ) กับลักษณะนิสัยวิตกกังวล (ตัวแปรส่งผ่าน) เป็นไปในทิศทางลบ ดังนั้น ผลการวิเคราะห์สนับสนุนสมมติฐานที่ 2

ลักษณะนิสัยวิตกกังวล สามารถทำนายสภาวะวิตกกังวลได้อย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = .13$, $se = .04$, $p < .001$) ($R^2 = .08$, $F(2, 257) = 11.73$, $p < .001$) หมายความว่า ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะนิสัยวิตกกังวล (ตัวแปรส่งผ่าน) กับภาวะวิตกกังวล (ตัวแปรตาม) เป็นไปในทิศทางบวก ดังนั้น ผลการวิเคราะห์สนับสนุนสมมติฐานที่ 3

ตำแหน่งของแหล่งควบคุมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับสภาวะวิตกกังวล (total effect = $-.08$, $se = .02$, $p < .001$) เมื่อเพิ่มตัวแปรลักษณะนิสัยวิตกกังวลในฐานะตัวแปรส่งผ่าน พบว่า ตำแหน่งของแหล่งควบคุมสามารถทำนายภาวะวิตกกังวลได้อย่างมีนัยสำคัญ (direct effect = $-.06$, $se = .02$, $p < .001$) และสามารถส่งผลทางอ้อมผ่านปฏิสัมพันธ์ร่วมกับตัวแปรลักษณะนิสัยวิตกกังวลในทิศทางลบกับสภาวะวิตกกังวล (indirect effect = $-.01$, $BootSE = .00$) ผลการวิเคราะห์สนับสนุนสมมติฐานที่ 4

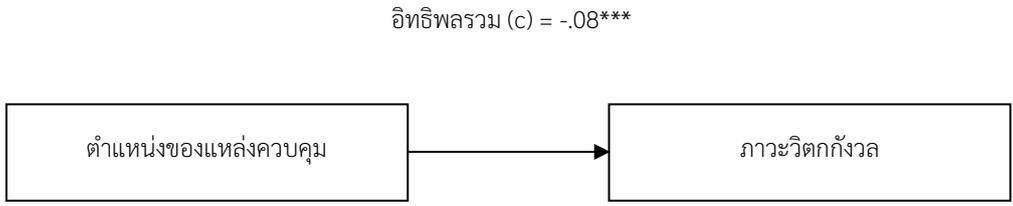
ตำแหน่งของแหล่งควบคุมสามารถทำนายความยืดหยุ่นทนทานได้อย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = .07$, $se = .04$, $p < .05$) ($R^2 = .02$, $F(1, 258) = 3.99$, $p < .05$) หมายความว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งของแหล่งควบคุม (ตัวแปรอิสระ) กับความยืดหยุ่นทนทาน (ตัวแปรส่งผ่าน) เป็นไปในทิศทางบวก ดังนั้น ผลการวิเคราะห์สนับสนุนสมมติฐานที่ 5

ความยืดหยุ่นทนทานสามารถทำนายภาวะวิตกกังวลได้อย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = -.07$, $se = .04$, $p < .001$) ($R^2 = .06$, $F(3, 256) = 8.15$, $p < .001$) หมายความว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นทนทาน (ตัวแปรส่งผ่าน) กับภาวะวิตกกังวล (ตัวแปรตาม) เป็นไปในทิศทางลบ ดังนั้น ผลการวิเคราะห์สนับสนุนสมมติฐานที่ 6

ตำแหน่งของแหล่งควบคุมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับภาวะวิตกกังวล (total effect = $-.08$, $se = .02$, $p < .001$) เมื่อเพิ่มตัวแปรความยืดหยุ่นทนทานในฐานะตัวแปรส่งผ่าน พบว่า ตำแหน่งของแหล่งควบคุมสามารถทำนายภาวะวิตกกังวลได้อย่างมีนัยสำคัญ (direct effect = $-.06$, $se = .02$, $p < .001$) และสามารถส่งผลทางอ้อมผ่านปฏิสัมพันธ์ร่วมกับตัวแปรความยืดหยุ่นทนทานในทิศทางลบกับสภาวะวิตกกังวล (indirect effect = $-.01$, $BootSE = .00$) ผลการวิเคราะห์สนับสนุนสมมติฐานที่ 7 ดังแสดงในรูปภาพ 1 รูปภาพ 2 และตาราง 3

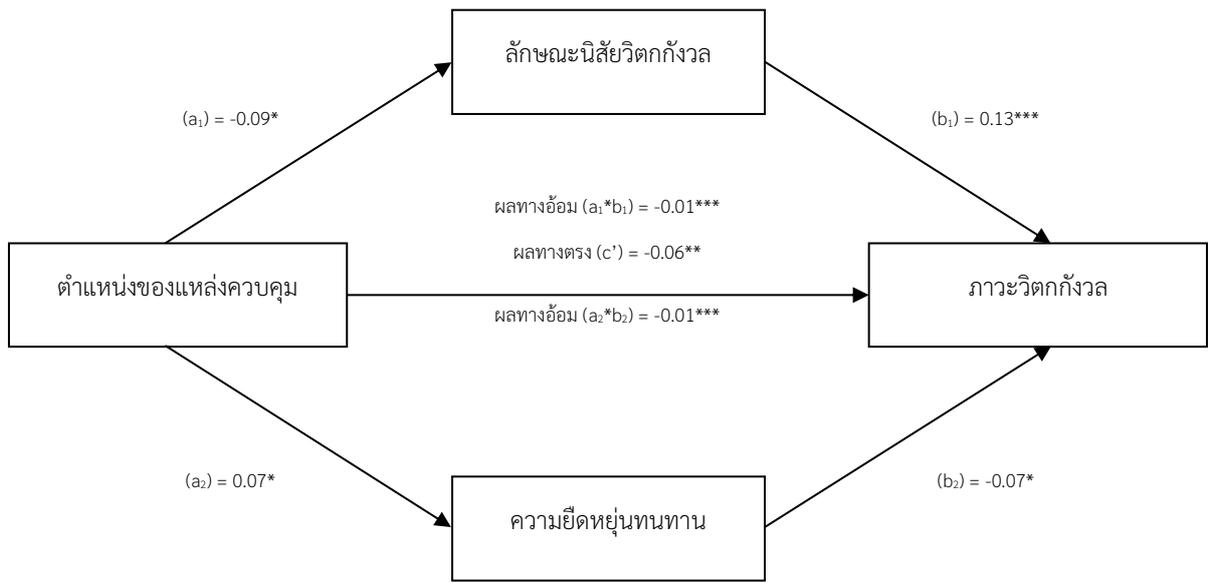
รูปภาพ 1

อิทธิพลรวมของความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งของแหล่งควบคุมกับภาวะวิตกกังวล

รูปภาพ 2

เส้นทางความสัมพันธ์ของตำแหน่งของแหล่งควบคุม ภาวะวิตกกังวล ลักษณะนิสัยวิตกกังวล และความยืดหยุ่น ทนทาน

ตาราง 3

ค่าผลการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปร		B	se	beta	R ²	LL95%CI	UL95%CI	F	p
LC → SA	(total effect = c)	-0.08	0.02	-0.22	0.05	-0.13	-0.04	12.88	.00***
LC → TA	(a ₁)	-0.09	0.04	-0.16	0.02	-0.16	-0.02	6.52	.01*
TA → SA	(b ₁)	0.13	0.04	0.21	0.08	0.06	0.21	11.73	.00***
LC → SA	(direct effect = c')	-0.06	0.02	-0.22	0.05	-0.12	-0.02	12.88	.00**
LC → TA → SA	(indirect effect = a ₁ *b ₁)	-0.01	0.02	-0.03	0.04	-0.03	-0.01	12.87	.00***
LC → RE	(a ₂)	0.07	0.04	-0.12	0.02	-0.16	0	3.99	.04*
RE → SA	(b ₂)	-0.07	0.04	0.14	0.06	0.01	0.15	8.15	.02*
LC → RE → SA	(indirect effect = a ₂ *b ₂)	-0.01	0.02	-0.02	0.06	-0.02	0	8.15	.00***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ หมายเหตุ: ตัวอักษรย่อ LC แทนตำแหน่งของแหล่งควบคุมบุคลิกภาพ SA แทนภาวะวิตกกังวล TA แทนลักษณะนิสัยวิตกกังวล และ RE แทนความยืดหยุ่นทนทาน

วิจารณ์

1. ผลการศึกษาสนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 1-4 แสดงให้เห็นถึงการมีความสัมพันธ์ของตัวแปรตำแหน่งของแหล่งควบคุมกับภาวะวิตกกังวล โดยมีลักษณะนิสัยกังวลเป็นตัวแปรส่งผ่าน ตรงกับการศึกษาที่ผ่านมาในหลายงาน เช่น งานวิจัยที่พบว่าตำแหน่งของแหล่งควบคุมสามารถบอกโอกาสการลดความเสี่ยงของการเกิดความวิตกกังวลและความซึมเศร้าได้ร้อยละ 30 หากตำแหน่งของแหล่งควบคุมมาก แนวโน้มความวิตกกังวลและความซึมเศร้าลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Eren et al., 2023) ช่วงสถานการณ์โควิด-19 มีการศึกษาความสัมพันธ์ของความเชื่อทางไสยศาสตร์ ตำแหน่งของแหล่งควบคุม และความรู้สึกเสี่ยงในการติดโควิด-19 ศึกษาที่เบลเยียมและสหรัฐอเมริกา พบว่าการมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์มาก จะมีอำนาจความเชื่อภายในตนน้อย (ตำแหน่งของแหล่งควบคุมภายในน้อย) (Hoffmann et al., 2022) ขณะที่มีการศึกษาบุคลิกภาพและสถานการณ์ที่มีความสำคัญต่อการกำหนดความวิตกกังวลมากน้อย พบว่าลักษณะนิสัยความกังวล (trait anxiety) ที่มีต่อเหตุการณ์ตึงเครียด จะทำให้เกิดการกระตุ้นภาวะวิตกกังวลเพิ่มมากขึ้น (Endler & Kocovski, 2001) นอกจากนี้ ลักษณะนิสัยวิตกกังวลกับภาวะวิตกกังวลมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อกัน และเป็นตัวส่งผ่านระหว่างช่วงเวลาที่ยอกกำลังกายกับอาการความรุนแรงของโรคซึมเศร้า (Kikkawa et al., 2023) ส่วนการศึกษาของ Lukova และคณะ (2023) พบว่าในกลุ่มนักกีฬาเยาวชนที่มีลักษณะการมองโลกทางบวก จะมีภาวะและลักษณะนิสัยวิตกกังวลในระดับปกติ ตรงข้ามกับกลุ่มนักกีฬาเยาวชนที่มีลักษณะการมองโลกทางลบ จะทำให้มีภาวะและลักษณะนิสัยวิตกกังวลสูงไปด้วย กีฬาที่เล่นเป็นกลุ่มมีความสัมพันธ์กับภาวะวิตกกังวลสูง ส่วนกีฬาที่เล่นเดี่ยวสัมพันธ์กับลักษณะนิสัยวิตกกังวลสูง จากงานวิจัยที่ได้กล่าวถึงข้างต้นอาจอธิบายได้ว่าการที่ตำแหน่งของแหล่งควบคุมหรือการมีความเชื่อภายในและภายนอก แสดงความสัมพันธ์กับความวิตกกังวลอาจเป็นเพราะคุณสมบัติของตัวแปรตำแหน่งของแหล่งควบคุม โดยเฉพาะตำแหน่งควบคุมภายในจะช่วยควบคุมการ

ตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพต่อการเกิดความวิตกกังวลได้ดีกว่า เพราะบุคคลเลือกจะจัดการหรือลงมือกระทำด้วยตนเองได้ตามที่ต้องการ มากกว่าการรอการตอบสนองจากปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นการสะท้อนถึงความเชื่อภายนอกตน อีกทั้งคุณลักษณะความเชื่อภายในตนหรือตำแหน่งของแหล่งควบคุมภายในยังสอดคล้องกับคุณลักษณะของความยืดหยุ่นทนทานที่สำคัญคือ การมีความสามารถและพลังอำนาจภายในตนที่จะเผชิญหน้ากับสถานการณ์ในเชิงบวก และความเชื่อมั่นในการควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตด้วยตนเอง

2. ผลงานวิจัยที่ผ่านมาที่เกี่ยวข้องกับผลสนับสนุนสมมติฐานที่ 5-7 ที่ผ่านมาพบว่า ตำแหน่งของแหล่งควบคุมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยืดหยุ่นทนทาน ผลที่พบไม่แตกต่างจากสิ่งที่ Rotter (1990) ผู้บุกเบิก locus of control และตั้งสมมติฐานไว้ว่า บุคคลที่มีตำแหน่งของแหล่งควบคุมหรือความเชื่อภายในตน จะเชื่อว่าตนเองสามารถควบคุมเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชีวิตได้ เสี่ยงต่อความกดดัน จะมีความวิตกกังวลน้อยกว่า เนื่องจากมีความยืดหยุ่นทนทานกับสถานการณ์ได้สูง สามารถอยู่กับเหตุการณ์ตึงเครียดในชีวิตได้มาก งานวิจัยลำดับถัดมา ยังพบอีกว่าบุคคลที่มีศูนย์การควบคุมตนเองภายใน จะมีความรับผิดชอบส่วนตัว ทักษะการมีส่วนร่วม ทักษะการแก้ปัญหา ความยืดหยุ่นทนทานทางจิตใจ มีทางเลือกที่ต้องการ มีการรับรู้ความสามารถในตนเอง และเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น สิ่งเหล่านี้คือ คุณสมบัติที่ทำให้สามารถอดทนและเอาชนะต่อความทุกข์ยากลำบากไปได้ (Joo et al., 2011; Ojedokun, 2011) สอดคล้องกับการศึกษาตำแหน่งของแหล่งควบคุม การสนับสนุนสังคม และความยืดหยุ่นทนทานในกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ที่มีประสบการณ์ความรุนแรงกับคู่ครอง พบว่า ตำแหน่งของแหล่งควบคุมภายในและการได้รับสนับสนุนทางสังคมสัมพันธ์กับความยืดหยุ่นทนทานสูง และการสนับสนุนจากครอบครัวจะเป็นกันชน ป้องกันผลทางลบที่สัมพันธ์กับตำแหน่งของแหล่งควบคุมภายนอก ความยืดหยุ่นทนทาน ความแข็งแกร่งต่อความลำบากและการมีสุขภาวะมีความสัมพันธ์ทางลบสูงกับความซึมเศร้าและความวิตกกังวล (Chuning et al., 2024)

ขณะที่กลุ่มคุณแม่ที่มีประสบการณ์ในวัยเด็กไม่ดี เป็นตัวทำนายอาการความวิตกกังวลและความซึมเศร้าของลูก ทั้งสองอาการมีความสัมพันธ์ทางลบกับปัจจัยความยืดหยุ่นทนทานของลูกด้วย (Turgeon et al., 2024) จากผลงานวิจัยที่ได้กล่าวข้างต้นอาจสะท้อนให้เห็นอีกมุมหนึ่งได้ว่าหากบุคคลเกิดความวิตกกังวล จะมีส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยความวิตกกังวลดั้งเดิมภายในตนและมีความสัมพันธ์กับตัวแปรความยืดหยุ่นทนทาน ซึ่งเป็นลักษณะทางบวกที่มีอยู่ในทุกคน โดยหากบุคคลมีการใช้ความยืดหยุ่นทนทานมากจะมีแนวโน้มเกิดความวิตกกังวลน้อยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวมา

สรุป

การศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูล และทำความเข้าใจตัวแปรตำแหน่งของแหล่งควบคุม และคุณลักษณะภายในบุคคลเชิงบวกและเชิงลบ คือ ความยืดหยุ่นทนทานและลักษณะนิสัยวิตกกังวลที่มีความเชื่อมโยงกับภาวะวิตกกังวลในสถานการณ์โควิด-19 อย่างไร ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งหมด และความเข้าใจลักษณะพฤติกรรมบุคคล เพื่อจัดการส่งเสริมพัฒนา หรือจัดฝึกอบรมคุณลักษณะหรือบุคลิกภาพเชิงบวก เพื่อเป็นกันชนป้องกันสุขภาพ เมื่อเกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันในชีวิต เช่น โควิด-19 และหากเกิดผลกระทบแล้ว ยังสามารถลดผลเสียทางสุขภาพจิต เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล ความซึมเศร้าได้ทันท่วงทีอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ลักษณะนิสัยวิตกกังวลสัมพันธ์กับภาวะวิตกกังวล ดังนั้นควรส่งเสริมด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจ และเห็นถึงความสำคัญของการรู้จักควบคุมดูแลลักษณะนิสัยวิตกกังวลให้อยู่ในระดับปกติ จะช่วยทำให้บุคคลเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. จัดทำโปรแกรมเพื่อความยืดหยุ่นทนทาน เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของคุณลักษณะภายในบุคคล

ทางบวก เพื่อเป็นตัวป้องกันหากต้องเผชิญกับเหตุการณ์ภัยพิบัติแต่ละประเภท และลดภาวะวิตกกังวลที่จะเกิดขึ้นต่อไป

3. การพัฒนาหรือจัดโปรแกรมส่งเสริมบุคลิกภาพเชิงบวกในแต่ละช่วงวัย โดยเฉพาะการปลูกฝังคุณลักษณะภายในด้านบวกตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อให้เป็นบุคลิกภาพที่สามารถต้านทานเมื่อต้องประสบกับสถานการณ์ที่เป็นส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ

ผลประโยชน์ทับซ้อน

งานวิจัยนี้ไม่มีประเด็นของผลประโยชน์ทับซ้อนกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนรวมและผลประโยชน์ส่วนตัวที่เป็นไปได้ว่าจะส่งผลให้การตัดสินใจ/วัตถุประสงค์/แผนการดำเนินงาน/ผลการดำเนินงานที่เปลี่ยนแปลงไป

การมีส่วนร่วมของผู้นิพนธ์

ผู้นิพนธ์มีหน้าที่กำหนดหัวข้อ ทบทวนวรรณกรรม วางแผน ดำเนินการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แปลผล เขียนบทความ ตรวจสอบบทความ และรับรองต้นฉบับ ผู้ร่วมนิพนธ์ มีหน้าที่ตรวจสอบบทความ อ่านและรับรองต้นฉบับ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่ให้ทุนสนับสนุนในการวิจัยนี้ประจำปีงบประมาณ 2563

เอกสารอ้างอิง (References)

- Banyard, V. L. (1999). Childhood maltreatment and the mental health of low-income women. *American Journal of Orthopsychiatry*, 69, 161-171.
- Blanc, J., Seixas, A., Donley, T., Bubu, O. M., Williams, N., & Jean-Louis, G. (2020). Resilience factors, race/ethnicity and sleep disturbance among

- diverse older females with hypertension. *Journal of Affective Disorders*, 271(15), 255-261.
- Brooks, R. B. (1994). Children at risk: Fostering resilience and hope. *American Journal of Orthopsychiatry*, 64(4), 545.
- Brown, A. J., Sun, C. C., Urbauer, D. L., Bodurka, D. C., Thaker, P. H., & Ramondetta, L. M. (2015). Feeling powerless: Locus of control as a potential target for supportive care intervention to increase quality of life and decrease anxiety on ovarian cancer patients. *Gynecologic Oncology*, 138(2), 388-393.
- Chuning, A. E., Durham, M. R., Killgore, W. D. S., & Smith, R. (2024). Psychological resilience and hardiness as protective factors in the relationship between depression/anxiety and well-being: Exploratory and confirmatory evidence. *Personality and Individual Differences*, 225, 112664. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2024.112664>
- Connor, K. M. & Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18, 76-82.
- Endler, N. S., & Kocovski, N. L. (2001). State and trait anxiety revisited. *Journal of anxiety disorders*, 15(3), 231-245. [https://doi.org/10.1016/s0887-6185\(01\)00060-3](https://doi.org/10.1016/s0887-6185(01)00060-3)
- Eren, F., Kousignian, I., Wallez, S., Melchior, M., & Mary-Krause, M. (2023). Association between individuals' locus of control and mental health during the COVID-19 pandemic. *Journal of Affective Disorders Reports*, 14, 100678. <https://doi.org/10.1016/j.jadr.2023.100678>
- Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., & Lang, A. G. (2009). Statistical power analyses using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Research Methods*, 41(4), 1149-1160.
- Ferguson, A. K., & Brausch, A. M. (2020). Resilience Mediates the Relationship Between PTSD Symptoms and Disordered Eating in College Women Who Have Experienced Sexual Victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(1-2), 1013-1030. <https://doi.org/10.1177/0886260520918581>
- Hartling, L. M. (2008). Strengthening resilience in a risky world: It's all about relationships. *Women and Therapy*, 31(2-4), 51-70.
- Hoshino, T. & Tanno, Y. (2016). Trait anxiety and impaired control of reflective attention in working memory. *Cognition and Emotion*, 30(2), 369-377. <https://doi.org/10.1080/02699931.2014.993597>
- Hoffmann, A., Plotkina, D., Roger, P., & D'Hondt, C. (2022). Superstitious beliefs, locus of control, and feeling at risk in the face of Covid-19. *Personality and Individual Differences*, 196, 111718. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111718>
- Hovenkamp-Hermelink, J. H. M., Jeronimus, B. F., van der Veen, D. C., Spinhoven, P., Penninx, B. W. J. H., Schoevers, R. A., & Riese, H. (2019). Differential associations of locus of control with anxiety, depression and life-events: A five-wave, nine-year study to test stability and change. *Journal of Affective Disorders*, 253, 26-34.
- Joo, Y., Joung, S., & Sim, W. (2011). Structural relationships among internal locus of control, institutional support, flow, and learner persistence in cyber universities. *Computers in Human Behavior*, 27, 714-722. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.09.007>
- Keedy, N. H., Keffala, V. J., Altmaier, E. M., & Chen, J. J. (2014). Health locus of control and self-efficacy predict back pain rehabilitation

- outcomes. *The Iowa Orthopedic Journal*, *34*, 158-165.
- Kikkawa, M., Shimura, A., Nakajima, K., Morishita, C., Honyashiki, M., Tamada, Y., Higashi, S., Ichiki, M., Inoue, T., & Masuya, J. (2023). Mediating effects of trait anxiety and state anxiety on the effects of physical activity on depressive symptoms. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *20*(7), 5319. <https://doi.org/10.3390/ijerph20075319>
- Kobasa, S. C. (1979). Stressful life events, personality, and health: An inquiry into hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, *37*(1-11), 1.
- Lukova, S., Fomenko, K., Zhyvotovska, L., & Borysenko, V. (2023). Features of state and trait anxiety in adolescent athletes with different profiles of dispositional optimism. *TPM-Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*, *30*(4), 413-426.
- Norris, F. H. (2005). Range, magnitude and duration of the effects of disasters on mental health: Review update. *Research Education Disaster Mental Health*, 1-23.
- Ojedokun, O. (2011). Attitude towards littering as a mediator of the relationship between personality attributes and responsible environmental behavior. *Waste Management*, *31*(12), 2601-2611. <https://doi.org/10.1016/j.wasman.2011.08.014>
- Onyedire, N. G., Ekon, A. T., Chukwuorji, J. C., & Ifeagwazi, C. M. (2017). Posttraumatic stress disorder (PTSD) symptoms among firefighter: Roles of resilience and locus of control. *Journal of Workplace Behavioral Health*, *32*(4), 227-248.
- Peihler, T. F., Ausherbauer, K., Gewirtz, A., & Gliske, K. (2018). Improving child adjustment in military families through parent training: The mediational role of parental locus of control. *Journal of Early Adolescence*, *38*(9), 1322-1343.
- Raul, N., Santiago, Y., & Elisa, L. (2018). Cyberbullying victimization and fatalism in adolescence: Resilience as moderator. *Children and Youth Services Review*, *84*, 215-221.
- Reknes, I., Harris, A., & Einarsen, S. (2018). The role of hardiness in the bullying-mental health relationship. *Occupational Medicine*, *68*(1), 64-66.
- Rogowska, A. M., Zmaczyńska-Witek, B., Mazurkiewicz, M., & Kardasz, Z. (2020). The mediating effect of self-efficacy on the relationship between health locus of control and life satisfaction: A moderator role of movement disability. *Disability and health journal*, *13*(4), 100923. <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2020.100923>
- Rotter, J. B. (1966) Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, *80*, 1-28. <http://dx.doi.org/10.1037/h0092976>
- Rotter, J. B. (1990). Internal versus external control of reinforcement: A case history of a variable. *American Psychologist*, *45*(4), 489-493. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.45.4.489>
- Sharif, S. P. (2017). Locus of control, quality of life, anxiety, and depression among Malaysian breast cancer patients: The mediating role of uncertainty. *European Journal of Oncology Nursing*, *27*, 28-35.
- Song, Y. & Li, B. (2019). Locus of control and trait anxiety in aged adults: The mediating effect of intolerance of uncertainty. *International Journal of Mental Health and Addiction*, *17*(1), 13-21.
- Spielberger, C. D., & Sydeman, S. J. (1994). State-trait anxiety inventory and state-trait anger expression inventory. In M. E. Maruish (Ed.),

The use of psychological testing for treatment planning and outcome assessment (pp. 292-321). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Turgeon, J., Racine, N., McDonald, S., Tough, S., & Madigan, S. (2024). Maternal adverse childhood experiences, child resilience factors, and child mental health problems: A multi-wave study. *Child Abuse & Neglect, 154*, 106927. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2024.106927>

Wiederhold, B. (2020). Using social media to our advantage: Alleviating anxiety during a pandemic. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 23*(4), 197-198.

Xu, C., Gong, X., Fu, W., Xu, W., Xu, H., Chen, W., & Li, M. (2020). The role of career adaptability and resilience in mental health problems in Chinese adolescents. *Children and Youth Services Review, 112*, 104893. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.104893>